

„ВАЛЕНТИН НІКОЛАЄВ: НАШ ПЕРШИЙ І ЄДИНИЙ ОЛІМПІЙСЬКИЙ ЧЕМПІОН

У місті Ростові-на-Дону на фасаді будинку, що розташований по вулиці Великий Садовий, № 6, встановлено меморіальну дошку з написом: „Здесь живет Первый на Дону Олимпийский чемпион 1956 г. в г. Мельбурне по греко-римской борьбе Николаев Валентин Владимирович”. Її, зазначимо, встановлено ще за життя великого спортсмена. І нічого тут дивного немає: олімпійських чемпіонів шанували як героїв з античних часів. Адже це найбільш почесний спортивний титул, який присвоюється назавжди. А після смерті ім'я уславленого атлета присвоєно спеціалізованому залу боротьби «Геркулес», в якій багато років базувалась школа Валентина Ніколаєва. На його могилі споруджений пам'ятник. Під час проведення у Ростові-на-Дону традиційних борцівських турнірів, присвячених пам'яті великих донських атлетів і тренерів, розігруються й персональні призи Валентина Ніколаєва. Молодці ростовчани! Звісно ж, наш земляк представлений і у Залі Слави Федерації спортивної боротьби Росії, і в „Большой олимпийской энциклопедии” (Москва, 2006).

Дивно інше, чому великий спортсмен забутий на батьківщині, а нею, як ви, певно, здогадалися, є наша Єлисаветградщина. Народився Валентин Ніколаєв 6 квітня 1924 року в селі Доніно-Кам'янка Знаменського району, яке розташоване поблизу станції Трепівка. Чомусь біографи атлета промовчують про його дитячі та юнацькі роки, немає й обов'язкової у таких випадках згадки про участь у Великій Вітчизняній війні; невідомо, коли й за яких обставин юнак опинився у Ростові-на-Дону. Обмежуються біографи загальною фразою: „В юности занимался самыми разными видами спорта, что обеспечило блестящую физическую подготовку”. А далі самі ж собі суперечать: „Спортом начал заниматься в 1945 году”. Як можна здогадатися з подальшої розповіді, сталося це під час навчання у Ростовському інституті інженерів залізничного транспорту, який Валентин Ніколаєв закінчив у 1948 році. Тобто, у великий спорт він прийшов доволі пізно: греко-римською боротьбою почав займатися у 21-річному віці.

Це, до речі, один з найдавніших видів спорту, який власне і народився в античні часи у Давній Греції; отримав розвиток у Римській імперії, а остаточно сформувався у Франції в ХІХ ст. Тому цю боротьбу називають ще класичною або французькою. Її особливість полягає в тому, що атлет за допомогою певного арсеналу технічних прийомів повинен руками вивести суперника з рівноваги і притиснути лопатками до килиму, причому дії ногами (підніжки, підсічки і т.ін.) заборонені. А той вид єдиноборств, де це дозволяється, називається вільною боротьбою.

Валентин Ніколаєв мав успіхи і в інших стилях боротьби - вільній та самбо, але обрав зрештою „класику”. Біографи атлета відзначають: „...Борьбу он считал одним из самых естественных видов спорта, дающих человеку прекрасные возможности не только укреплять мышцы, но и совершенствовать себя как личность. А личностью Валентин Николаев был яркой и неординарной”. Він захоплювався також плаванням, вітрильним спортом, автомандрівками.

Виступав Валентин Ніколаєв у напівважкій вазі (до 87 кг). Він - 10-разовий чемпіон Російської Федерації, дворазовий чемпіон СРСР (1952, 1954). Тричі перемагав на Всесвітніх фестивалях молоді і студентів у Берліні (1951), Бухаресті (1953) і Будапешті (1954). Причому йому випала велика честь – бути прапороносцем радянської делегації. У 1955 році Валентин Володимирович стає чемпіоном світу. А наступного року на Олімпійських іграх в австралійському Мельбурні настає його зоряний час. Ніколаєв не залишає досвідченим та іменитим суперникам жодного шансу і впевнено перемагає у всіх поєдинках. За це спортивне досягнення нагороджується орденом Трудового Червоного Прапора, стає заслуженим

майстром спорту СРСР з греко-римської боротьби. Невдовзі після досягнення найвищої спортивної вершини Валентин Ніколаєв повністю віддається тренерській роботі. Був зокрема старшим тренером молодіжної збірної команди СРСР. Він виховав чимало талановитих майстрів, за що отримав звання „Заслужений тренер Російської Федерації”. А у 2000 році нагороджений Почесним Знаком "За заслуги в розвитку физической культуры и спорта".

Наш Єлисаветград має славні традиції в цьому виді спорту ще з дореволюційних часів. Так, знаменитий радянський штангіст і письменник Юрій Власов в історико-публіцистичній книзі „Справедливость силы” (1984, 1989) наводить наступні спогади одного з ветеранів циркової боротьби: „... В 1907 году, когда я был гимназистом второго класса, в Чернигов прибыл чемпионат борьбы. Это взбудоражило весь город. Во главе двенадцати борцов - они боролись в цирке Труцци - был "чемпион мира" Петр Крылов, среди других - поляк Болеслав Дернау, чех Хербек, латыш Карл Микул (боролся под именем "баварец Штейнберг"), смуглый цыган из Елисаветграда Иван Кисса (его представляли как "чемпиона Африки и Алжира Жана Киссо"), уроженец Чернигова киевский студент М.Головач и колоссальных размеров студент нежинского лицея Соболев, впоследствии учитель истории в черниговской гимназии. Я часто смотрел борьбу, а встречаясь с борцами на улице, глазел на них с восхищением”.

Не можна не згадати легендарного циркового борця, уродженця Лелеківки Данила Герасимовича Посунька. Греко-римською боротьбою він захопився у 1905 році під час військової служби у Севастополі. Про нього вдалося знайти таку згадку: „Спортсменам известно, насколько мастерская демонстрация техники борьбы зрительно интереснее, чем серьезная борьба. **К примеру, в 1914 году в Киеве феномен-любитель, водолаз Черноморского флота Данила Посунько вызвал на соревнование знаменитого Збышко-Цыганевича. Противники боролись в стойке два часа, не проведя ни одного приема и ни разу не побывав в партере. Со спортивной точки зрения это был выдающийся триумф любителя, но зрители, наблюдавшие встречу, явно скучали”.**

Наш земляк був чемпіоном Росії і світу (1916). Хоча, мабуть, не варто переоцінювати значення цього титулу: у ті часи, зазначає Ю.Власов, ледве не у кожному цирку був свій „чемпіон світу”. З 1919 року Посунько працював інструктором Всеобучу з важкої атлетики в Єлисаветградському міському клубі ім. О. Подвойського та кавалерійській школі, був переможцем 1-ї Єлисаветградської олімпіади (1923). Тричі боровся з непереможним І. Піддубним, і всі три поєдинки завершилися внічию. У новітні часи в Кіровограді влаштовуються Всеукраїнські турніри з боротьби на призи Д. Посунька.

Крім Валентина Ніколаєва, маємо ще одного борця класичного стилю, справжнього чемпіона світу. Це - Григорій Олександрович Гамарник, який народився 22 квітня 1929 у Зінов'євську: триразовий чемпіон СРСР (1953, 1956, 1958), заслужений майстер спорту, заслужений тренер УРСР. У 1956 році Гамарник став чемпіоном 1-ї спартакіади народів СРСР, де був визнаний кращим борцем турніру. Титул чемпіона світу Григорій Гамарник виборов у 1955 році в німецькому місті Карлсруе, був капітаном збірної СРСР з греко-римської боротьби. Ось як це відбувалося за спогадами очевидців: „На чемпионате мира 1955 года Григорий Александрович был дебютантом, его соперник - Гюстав Фрей - многократным чемпионом мира. У шведа было много почитателей не только среди зрителей, но и среди судей. Казалось, что Гамарник совсем растерялся. Но несмотря на два предупреждения, смог отыгратся. И тут Фрей показал, на что способен: пользуясь невниманием судей, он стал выламывать пальцы Григория. Тот не стал отвечать тем же - честь ему была дороже. Судьи заметили кровь, но Фрея наказали только предупреждением: бой пришлось продолжать с

покалеченными руками. Но Григорий победил! Швед же оказался хитер. В последнем бою Гамарник должен был бороться с финном Лихтоненом, с которым перед этим должен был бороться швед. Так вот, он демонстративно вышел на ковер и пожал финну руку, а затем поддался ему без особого сопротивления: чтобы тот со свежими силами «порвал» украинца. Не вышло: так Григорий Гамарник стал первым украинским борцом с мировым именем”. Крім золотої медалі чемпіона світу, наш земляк отримав спеціальний приз за мужність - мармурову скульптуру леопардів.

Як бачимо, виступали наші видатні борці-земляки в один час, але у різних вагових категоріях (Ніколаєв – у напівважкій, Гамарник – у напівсередній вазі). Засновник відомого борцівського клубу «Вулкан» у Києві Юхим Роговой називає Гамарника „самым легендарным украинским спортсменом советской эпохи, идеалом борца и наставника”.

Володимир Босько